

EGYHÁZTÖRTÉNETI ADATOK.

Kriza János beszéde püspökké választásakor.

(1861. július 1-én tartott zsinat ijkönyvének 16. pontja.)

Méltóságos és Tisztelendő Zsinati Egyháztanács!

Lelkem elfogultságában, véletlen meglepetésében alig birok szavakat lelteni, melyekkel éltem e legfontosabb órájában — e nemcsak magamra, de Anyaszentegyházunkra nézve is oly nagyjelentőségű alkalommal a bennem küzködő érzelmeket kifejezhessem. — Úgy tetszik nekem, mintha e tisztos gyülekezet közepette — hol hitrokonaimnak, mondhatni, színe-java van képviselve — szerető Anyaszentegyházunk — a maga egész komoly méltóságában, mint mennyeilag fényes nemtő, mint földfeletti lény volna megjelenve, merően szögezve rám erőtlen gyermekére sugárzó éles szemeit, melyeknek magasztos fényét az én gyenge szemeim nem állhatják ki — s a közbizalom által kezembe adott főpásztori botot alig bírom tartani. Azonban mintha egyszerre szelídebb arccal tekintene rám e felséges nemtő, nyájas biztató hangon ama, hajdani Péterhez intézett szókat szólva hozzám is: *Szeretsz-e engemet ezeknél inkább? Legeltesd az én bárányaimat!*

Meg vagyok lepve, el vagyok borítva a közbizalomnak ezen megható megnyilatkozása által, sőt mintegy leverve, — hasonlóan egy gyenge plántához, melyet a hirtelen jött záporosó egész a földig lehajtott, — s csak azon magasbecsű bizalom árja, mely lelkemet elborítja, lévén képes ezt ismét fölemelni, mint a zápor a plántát új erővel gazdagítva ismét fölegyenesíti, hogy nőjje ki magát rendeltetéséhez, céljához illő magasságra.

En megvallom, sohasem vágytam, sohasem számítottam erre a főpásztori hivatalra. — Isten a bizonyságom!, aki legjobban tudja, mi rejlik a szívek legbelsejében, — de tudhatják azt tisztelt választóim is. En egész nyíltsággal hívhatom fel mindnyájukat: ám tegyenek tanubizonyságot arról, mennyire vonakodtam még a versenyzőül föllépésnek, sőt az arra tett számos felhívások elfogadásának leghalkabb jelétől is! S vajha lehetséges lenne ez ünnepélyes percben lelkeimnek nagy tusa-

ködését mindenek szeme előtt feltárni, hogy kitűnjék, menyire távol voltam e hivatal után járásnak mégcsak a szándékától is. De győzzön meg ez iránt bárkit legalább a jelen tapasztalás, mely szerint itt a jelen gyülekezet előtt, minden előkészület nélkül, úgyszólván csupán a lélekindításából beszélék és öntöm ki egész egyszerűséggel egymás után fakadozó érzéseimet. Ámbár a nagy apostol — mint jól emlékszem — egyik lelki fiához, Timotheushoz írt levelében azt mondja: *Igaz beszéd ez, aki püspökséget kíván, jó munkát kíván.* Igaz az is, hogy e hivatal jó munka. Mint egy bibliamagyarázó könyvben olvasom, e jó munka annyi: mint derék foglalkozás; magasztos célját, nagyfontosságú feladatát tekintve, valóban derék s olykor oly súlyos foglalatosság, hogy a legerőteljesebb derék is megtörténik nagy nyomásától, — jó munka a legnagyobb erkölcsi és szellemi erőfeszítéseket, áldozatokat igénylő munka — az éjnapi éber vigyázástól a nyájáért, magát feláldozó pásztornak mártirkoronájáig. A jó munka, derék foglalatosság e neméért bizony nem volt kedvem a jámbor keresztény pályafutókkal versenyt futni s ily nehéz küzdelmek árán nyerhető dicsőséget bárkitől is irigyelni, elkívánni éppen nem volt semmi vágyam, igényem e pillanatiglan . . . Azonban most, midőn tisztelt hitfeleim, mintegy sorsot vetve az apostolok példája szerint, meg tudandók: ki volna az úrtól választva, hogy részes lenne a szolgálatban és apostolságban, — a sors az én igénytelen személyemre essék, tehetek-e egyebet, minthogy felvegyem a szolgálat terhét, bármilyen súlyos legyen is az. Nem uraságnak, nem méltóságnak, hanem apostolságnak — krisztusi munkákra való kiküldetésnek tekintem én a püspökséget, oly evangéliumi szent szolgálatnak, melynek elsőse, nagysága abban áll, hogy az azt magára vevő legyen mindeneknek szolgálója s amelynek méltósága, ha mi van, nem lehet más, *mint az apostoloké, akik örülnek vala, hogy méltókká tette Isten őket a Krisztusért való szenvedésekre.* Tehetek-e, mondom, e szerint egyebet minthogy Isten szava lévén kifejezve a nép, az anyaszentegyház szavában, választó szavazatában, szót fogadjak és menjek ahová s minő apostoli szolgálatra küldenek.

Fizatom adja nekem a főpásztori hivatalt, s ugyan e bizalomra, mint erős kőszirtre támaszkodom, hogy mindvégig erőm, kitűrésem lehessen azokban, amiket tennem s szenvednem kell.

Mindenek előtt bízom az én teremő s gondviselő jó Istenemben, aki eleitől fogva oly csodálatos módon vezérelt engem életpályámon megdicsőítvén erejét az én erőtlenségemben. Eppen most 23 éve, amidőn külföldön folytatott tanulásom után testben, lélekben megtörve, elbetegesedve magam is jelen voltam a nemes városban tartott zsinati gyűlésen, melyet áldott emlékezetű püspökünk választása tett nevezetessé — nem vehettem részt akkor egyházi ügyek folyamában, azon egy vágyódása lévén elepedt szívemnek, hogy hazám valamely gyógyfürdőjére menvén, felüdülhessek bár annyira, hogy lelki nevelő édesanyámnak, az értem oly sokat áldozott kolozsvári anyaekklézsiának valamicskét leróhassak a neki tartozó nagyszerű adóságoomból, szolgálva a lelkipásztorkodás körében, amelyre választva voltam, — s ime e szolgálat vitelében s anyaekklézsiám ölébe helyezett főiskolánkban tanárkodásban folya le éitemnek sok küzködéssel, de annyi édes örömökkel is tetézett azótai egész időszaka! Ezeknek folytában hagyha erőről erőre, nyereségről nyereségre mehettam, azt Isten kegyelméből az általam örökké fiúi kegyelettel ölelendő kolozsvári híveim csatlakozó szeretetének s pártoló jóindulatának kell köszönnöm. Bizom továbbá a Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Tanácsban, mint az erdélyi összes egyházközönségünkben élő s munkálkodó vallási szent tűzhelyében, közelebbről pedig a Kolozsvárt székelő Egyházi Tanácsnak hitben és szeretetben oly folyton folyólag buzgó érdemes tagjaiban, s kiválólag azokban, akik, mint szakavatottak a jogok s törvények ismeretében s mint tapasztaltak s jártasok egyházunk közigazgatásában, oly becses szolgálatokat tehetnek és tettek is mindég — készörömet s gyakran még önáldozattal is az Isten népének s házának építésére. S lehetne-e itt a legforróbb hála s legmélyebb tisztelet érzésével ne emlékezni a mi szeretett Főgondnokunkról, akit az Isten jó kedvében adott anyaszentegyházunknak, hogy felvilágosodott feje biztos érzelmével, éles belátású szemeivel, az Úr háza iránti szerelemtől lángoló kegyes jószívével s rendíthetetlenül szilárd akaratával lenne egy szebb jövő Kanaánja felé vezérlő Mózes lelki Izraelünknek.

Teljes reménnyel támaszkodik bizalmam tanár- és lelkész-társaim eddig is élvezett szives barátságára, akik engem az egyház veteményes kertjeinek, az iskoláknak felvirágoztatásai-

ban okos tanácsaikkal erősíthetnek, — támaszkodom Anyaszentegyházunk véneire, az esperesekre, akiknek részint becsületes szent munkában megőszült hajfürtjeket és közhasznú szolgálataik között redősült arcaikat tisztelem s részint a tanuló évek fellengő, de nemes irányú ábrándképekkel népesített oly szép kora óta mint barátimat, szereték — s mindnyájokat felhívom ama pásztorok fejedelme, a mi Úrunk Jézus Krisztus nevében: sziveskedjenek nekem érett tapasztalásaik, bölcs tanácsaik tárházából idő és alkalom szerint segéderőt nyújtani, napi ügyeink intézésében, az ekklézsiák igazolásában utasításaik által hivatalomat könnyebbíteni és velem minden olyan célzatok és intézkedésekben kezet fogni, amelyet szeretve ölelt Anyaszentegyházunk felvidítésére irányulnak. — Támaszkodik bizalmam egyházi államunk lelkészies buzgalmú világi elemére, azon mívelt és józan érzelmű s nemcsak nevök, — de szívökre is nemes lelkekre, akik, mint egyháztanácsosok, s részint mint egyházköri felügyelők gondnokok mindég előőrson s a szükséghez képest törésen álló honvéd — akarám mondani: egyházvéd tisztjei a mi — eszmékért küzdő — zászlós táborunknak, — bizalmam és reményem erőteljes támasza továbbá azon virágzó ifjú nemzedéke is Egyháztanácsunknak, mint szintén összes Anyaszentegyházunknak, mely amidőn egyfelől szent oltárt emelt szívemben a legáldozatrakészebb hazafiságnak és szabadságszeretnek: másfelől szintoly szentséges oltártüzet ápol kebelében az egyháza s vallása iránti buzgó kegyeletnek is, hogy bennök mindkettő a tiszta keresztényi hit és reményben mindig tartalékerőt bírhasson a *nemszeretem napokra*, mik a halandót emberi, családi s hazai életében oly gyakran meglátogatják. De akit még az elsőbbség között kell vala említenem, lelkem teljes bizalmával s őszinte nyíltságával fordulok nagyon tisztelt elődömhöz, a főt. egyházi főjegyző úrhoz is, aki engemet eddig is bizalmával s barátságával szerencséltetett és akinek ügyszeretete és sokoldalú készülsége oly sokban használhat nekem s egyházunk szent ügyének. E bizalmas kérést — remélem — nem fogja megvetni egy oly szolgatársának, ki e szolgálat terhét, melyet az minden gyermekei erejével rendelkezhető Anyaszentegyház szabad akaratja tevére átgyenge vállaimra, sohase kértem, se kerestem, sem senki által nem kerestettem s amely teher — úgy érzem, előre sejdítem — gyakran fog rám egész

szívem mélyéig ható súllyal nehezedni s életörömeim édességét rám nézve sok tekintetben megkeseríteni. Édes Idvezítőnkől olvassuk; nagy hivatala kezdetén erősen kéri arra Keresztelő Jánost, hogy megkereszteltetnék ő tőle s midőn ez mind vonakodnék, elvégül e szöveget mondá neki: *Illik nekünk a mi tisztünknek minden igazságát betöltenünk.* Eképpen modom én is: illik nekünk is minden mi tisztüket teljesíteniünk, miket szenteséges vallásunk, egyházunk hív őrei, szabad, önálló képviselői ránk bíznak az Úrnak szent szőlőjében. E bizalmat kérem legvégűi egyről egyig mindenkitől, — akikét eddig bírtam, továbbra is megtartani, s akikét nem bírhattam, közhasznú szolgálataimmal kivívni teszem életem legfőbb feladatává, hogy ama sz. Pál lelke szerinti jó méltóságot ilyenképpen megszerezhessem.

Atyámfiai, férfiak! Van a pogányok nagy apostoláról, sz. Pálról egy unitárius vers, mely hitünk főigazságát foglalja magában s így hangzik: *Tudjuk, hogy a bálvány semmi e világon és hogy nincsen más Isten, hanem csak egy.* Ez leend immár lelkemnek s a legszentebbül tartandó verse. Voltak nekem is eddig szívbalványaim, voltak kedvenc szenvedélyeim, miknek kiváló szeretettel sok drága erőt és időt áldoztam: e pillanatok óta szakítok, bár sajgó fájdalommal is szakítanom kell e bálványimmal s egészen égő áldozat gyanánt áldozom fel azokat, mint Anyaszentegyházam papja a vallás oltárán, soha többé el nem feledve, hogy *egy a szükséges dolog* s hogy a szüntelen Idvezítője lábainál ülő s beszédét hallgató kegyes asszonyról van mondva, hogy az a jobb részt választotta, mely soha el nem vétetik őtőle. Fennhagyok talán szentélyeimben egy kis szögletet a Muzsa szép oltárának ezentúlra is, — azonban minden rövidsége nélkül az egyedül szent és sérthetetlen főszolgálatnak. Egyetlen kincsem, gazdagságom lesz az öntudat édes tanubizonysága: hogy botránkozás nélküli lelkiismerettel állhatok meg mind Isten, mind az emberek előtt mindenkor; rang és méltóság nem kellend soha; a legékesebb rendjel, érdemcsillag, mit bírni óhajtok: jóakarató türekvéseimnek a jobbak általi méltánylása és az: vajha már némi nyoma, parányi maradandó haszna legyen egyházi működéseimnek; — utoljára pedig az egyetlen nagyravágyása lelkemnek, hogy egykor, pályafutásom végén az igazság koronáját elnyerhessem. Közli: *Benczédi Pál.*

IRODALOM.

Két könyv korunk válságáról.

Korunk válságának nyugtalanító problémája szerte a világon mind több és több embert ösztönöz a válsággal és a válságból kivezető utakkal való foglalkozásra. Szinte naponként látnak napvilágot a problémát boncolgató könyvek és tanulmányok. Szinte naponként születnek meg az egyetlen megváltó eszmék, — mert hiszen az természetes, hogy mindenki egyetlen helyesnek a magáét tartja és hirdeti. Bizonyos, hogy az egyéni érdek mellett, jó adag komoly aggodalom szülte és szüli ezeket a könyveket és tanulmányokat. Aggodalom önmagunkért, nemzetünkért, öreg Európáért s talán még az egész emberiségért is. S ha nem mutathatunk is rá ezek közül a tanulmányok és könyvek közül egyikre sem, hogy ez az igaz, ez a helyes diagnózis, ez az az út, amelyen el kell indulni önmagunk, nemzetünk, gazdasági és kulturkincseink megmentésére, mégis volt és van haszna a vizsgálódásnak, kutatásnak. Rádöbentett mindannyiunkat arra az örök igazságra, hogy életünk nem pusztán és kizárólag a miénk, cselekedeteinkkel nem csak a magunk javát vagy kárát munkáljuk, hogy életünk nem független a többi emberek és nemzetek életétől, hanem azokkal szerves és szoros viszonyban van. Rádöbentett arra, hogy mindannyian mindannyiunkért felelősek vagyunk s míhelyt erről a felelőségről megfélekedezünk, a bekövetkező szerencsétlenség reánk is visszahat. Életünket büntetlenül csakis ezzel az abszolút felelőséggel lehet berendezni és megjárni. Enélkül a felelőség nélkül bünt követünk el Isten, ember és a világ ellen. Enélkül a felelőség nélkül nincs egészséges társadalmi, nemzeti élet, nincs egészséges gazdasági és kulturális fejlődés.

Az utóbbi évek vagy évtizedek roppant erőfeszítésének, amelyet a világválság megoldására fejtettek ki szerte a világon, ez a semmiképp le nem becslendő eredménye van. S ha az út még ma sem teljesen világos, amelyen el kell indulni: az irány megszabott. Bármilyen utat válasszon is magának az emberiség, annak az útnak ebben az irányban kell elindulnia és végső fokon a jézusi szeretethez és felelőséghez kell érkeznie.

A korunk válságával foglalkozó könyvek közül éppen a fenti megfontolásoknál fogva is különös figyelmet érdemel K. v. Neergaard zürichi orvos professzornak „A XX. század feladata“ és a genfi egyetlen világhírű közgazdaságtan és szociológia tanárának, Wilhelm Röpke-nak „A harmadik út“ címen megjelent könyve. A két kiváló tudós nappolitika mentes, mélyen tárgyilagos bírálata korunk válságáról és a kivezető utat